

proposta didàctica

propostes didàctiques elaborades per Xavier Mínguez

RAQUEL

Isabel-Clara Simó

www.bromera.com
edicions

bromera

ESPURNA
bromera / columna

R A Q U E L

DESCRIPCIÓ

Autora: Isabel-Clara Simó

EDICIONS BROMERA / ALZIRA, 2009

Col·lecció: «Espurna», 15

Format: 130 × 205 mm, 120 pàgines

Enquadernació en rústica. Impressió en blanc i negre

Edat: a partir dels 14 anys

Raquel, protagonista del llibre, comença al mateix temps un diari i l'últim any d'institut. Enguany haurà d'enfrontar-se a episodis tan decisius per a la seua vida com la malaltia i tràgica mort de la seua millor amiga, Montse, la seua primera relació sexual, les mentides del seu germà, la separació dels pares, i la nova parella de son pare, la debilitat de sa mare o la necessitat d'acceptació de si mateixa.

A través de les pàgines del diari, aquesta jove de dèset anys reflexiona i extrau conclusions mitjançant les quals recorrerà el trajecte de l'adolescència a la maduresa.

Isabel-Clara Simó (Alcoi, 1943) és una de les escriptores més conegudes de literatura juvenil gràcies a inoblidables personatges i títols de novel·les com *Júlia*, *La Nati* o la mateixa *Raquel*, best-seller de les lletres catalanes. Entre altres distincions ha rebut el premi Sant Jordi (1993) per *La salvatge*, el premi Andròmina (2001) de narrativa per *Hum... Rita!: l'home que ensumava dones* i, més recentment, el Premi de narrativa Ciutat d'Alzira per *El meu germà Pol*.

ACTIVITATS PRÈVIES A LA LECTURA

1. Com a activitat inicial pot partir-se del títol per a imaginar com deu ser la protagonista del llibre. Una vegada finalitzada la lectura s'efectuarà una altra descripció d'aquest personatge que podrà comparar-se amb la inicial.
2. Abans de començar la lectura podem mostrar a l'alumnat com està escrit el llibre amb l'objectiu de fer-lo reflexionar sobre les distintes possibilitats de la creació literària. Podem plantejar preguntes del tipus: has escrit alguna vegada un diari? Quan? Segueixes escrivint-lo? Què et proporcionava el fet d'escriure'l? Des de les aportacions que s'efectuen podem treballar el diari com a consignació de sentiments i experiències i proposar l'escriptura d'un dia: el més divertit, el més trist, el més important, el més temut, etc.
3. Podria resultar interessant llegir alguns fragments i comentar-los de forma grupal, com per exemple:

«Però ara sí que és diferent. Primer, perquè he madurat, i, segon, perquè té tota la raó la Montse: un diari no és per apuntar-hi les coses *que fas*, sinó les coses que *penses*. Si no ho apuntes, després no te'n recordes. No és que jo pretengui tenir pensaments extraordinaris, però són els meus pensaments, no? I de ningú més. Em pertanyen, com em pertany el nom que porto o la cara que tinc. És la meva personalitat.

»També crec que un diari s'ha de fer servir per a analitzar la personalitat dels altres. Almenys, de les persones que t'interessen. O d'aquelles de les quals depens.» (Pàgs. 7-8.)
4. Després de la lectura podem debatre la veracitat de les afirmacions de Raquel: què et pareixen? Estàs d'acord amb ella? Creus que en un diari només han d'escriure's sentiments? Et pareix correcte emprar-lo per a analitzar les persones del teu entorn?
5. Si es pot accedir a l'aula d'informàtica pot buscar-se diversos exemples de diaris literaris, des del diari autobiogràfic d'Anna Frank al *Diario de un naufrago* de García Márquez. D'aquesta manera podem contextualitzar el diari amb la tradició literària universal o, si es prefereix, pot limitar-se a un àmbit lingüístic concret.

ACTIVITATS DURANT LA LECTURA

1. Raquel no s'agrada a si mateixa i intenta modificar aquells aspectes del seu físic que menys li agraden. No obstant això, no trobarà el seu propi estil fins que no s'accepte. Podem proposar l'elaboració d'una llista amb coses que menys ens agraden de la nostra personalitat, el nostre físic i aquelles que considerem més atractives. En el cas de les primeres, s'esbossaran diverses resolucions i propòsits, sempre recordant la necessitat d'acceptar-se a si mateix i de no imposar-se models exteriors o interiors impossibles d'aconseguir.
2. La malaltia i posterior mort de Montse, la millor amiga de Raquel, constitueix un dels episodis més tràgics del text. Segurament l'alumnat ja deu haver-se enfrontat a la mort d'una persona volguda, per la qual cosa pot aprofitar-se per a fomentar la reflexió sobre un dels grans temes de l'ésser humà.
3. Si el grup hi està interessat, pot presentar-se un breu trajecte històric o cultural sobre les formes de concepció de la mort, i fins i tot les seues manifestacions literàries. Poden evocar-se algunes obres cabdals al voltant de la mort, com ara *Faust* de Goethe, *Annabel Lee* d'Allan Poe o d'altres més nostrades com els *Cants de mort* d'Ausiàs March o els poemes de Vicent Andrés Estellés. Segurament apareixeran nocions d'índole religiosa, per la qual cosa és un moment idoni per a subratllar en l'aula el respecte i la tolerància per qualsevol doctrina o manifestació diferent de l'hegemònica.
4. Josep Lluís, el germà de Raquel, es presenta a un concurs radiofònic. No obstant això, Raquel tarda un poc a comprendre'n la mecànica. La integració del llenguatge audiovisual en el currículum ens permet plantejar activitats relacionades amb l'adquisició i el desenrotllament de la competència mediàtica. En aquest sentit proposem:
  - A manera d'introducció haurem d'introduir en l'aula la reflexió sobre les funcions dels mitjans: formar, informar i entretenir. Podem oferir diferents mostres audiovisuals per a qüestionar la importància concedida a cada un dels elements anteriors.
  - Se sol·licitarà de l'alumnat la composició d'un text breu en què es reflexione sobre l'ús que cada un fa dels mitjans de comunicació i, dins d'aquests, quins considera més rellevants.
  - En grup reduït s'intentarà delimitar els elements del sistema comunicatiu concrets del llenguatge radiofònic, açò és, l'emissor, el receptor, el canal, el codi i el referent.

- Pot suggerir-se l'anàlisi i la interpretació dels formats radiofònics més representatius: el magazín i l'informatiu. En xicotet grup es gravarà un magazín i un informatiu per a la seua posterior caracterització. Poden considerar-se qüestions com la veu, el llenguatge (el tipus de lèxic, les sintaxis predominants), el ritme del discurs, el silenci, la música, els efectes, el soroll. Si hi ha cadena de ràdio en l'institut o en la Casa de la Cultura o de la Joventut de la localitat, es pot fins i tot negociar-ne la transmissió. Les diferents cadenes radiofòniques presenten, igual que les televisives, diferents programacions, fruit d'interessos fonamentalment econòmics. Es localitzarà en Internet o en la premsa la programació de diverses emissores amb la finalitat de comentar l'estructura de les programacions. S'anotaran aspectes com la duració, l'horari, els temes i continguts preferits i, si es pot, l'orientació ideològica i l'audiència ideal a què va destinada. A partir d'aquests pot establir-se una classificació de les cadenes radiofòniques segons el model generalista o de ràdio especialitzada.
  - Pot resultar útil classificar els programes en gèneres informatius (notícia, flaix, butlletí informatiu, diari parlat, entrevista), gèneres interpretatius (la crònica, l'informe i el reportatge) i gèneres d'opinió (crítica, comentari, tertúlia i consultori).
5. Josep Lluís no vol continuar estudiant, no obstant això els seus pares l'obliguen a finalitzar l'educació obligatòria. L'últim curs d'ESO comporta, entre altres qüestions, l'elecció entre la continuïtat o finalització de l'educació acadèmica, per la qual cosa els alumnes i les alumnes hauran de prendre, junt amb els seus pares, una decisió. Pot ser un bon moment per a plantejar un debat sobre els avantatges i inconvenients d'ambdues possibilitats, a més de les diferents opcions possibles en ambdós casos.
  6. L'engany, la mentida i la falsedat del seu germà i del pare commocionen Raquel, a qui, no obstant això, acusen d'ingènua i fantasiosa. En realitat, es contraposa una visió materialista i capitalista de la vida i una cosmovisió fundada en valors. Es comentaran totes dues actituds mitjançant exemples i aportacions personals. Es poden buscar exemples en el mateix llibre o també presos de la vida real: empresariat que decideix no fer contracte als seus treballadors per a guanyar més diners, el frau a la hisenda pública, la infidelitat.... L'activitat finalitza amb una valoració crítica de les postures d'ambdós personatges.
  7. La separació dels pares de Raquel i Josep Lluís representa una brutal transformació en la vida dels dos germans. En l'actualitat, les separacions i els divorcis no constitueixen un esdeveniment desconegut per a l'alumnat i, amb tota seguretat,

tindrem en l'aula alumnes els pares dels quals travessen per una situació semblant. Per aquest motiu, haurem de prestar especial atenció perquè aquests no se senten particularment al·ludits i que puguin expressar-se amb la mateixa normalitat que si es tractara d'un altre tema.

Pot proposar-se un debat sobre la separació/divorci en què apareguen qüestions com la influència de la religió, la dicotomia matrimoni o convivència o els nous models familiars. Es poden consultar alguns fragments de *Nou diari d'un jove maniàtic* i *Nou diari d'una jove maniàtica*, també en aquesta col·lecció.

ACTIVITATS POSTERIORES A LA LECTURA

1. El diari no ofereix una narració tradicional en el sentit cronològic, per la qual cosa potser alguns alumnes han tingut una certa dificultat per a construir el relat. Poden seleccionar-se diversos fragments que es repartiran en forma de cartes d'una baralla, l'alumnat haurà d'ordenar-los d'acord amb l'ordre d'aparició en la història.

En grup reduït pot seleccionar-se el dia que més els haja cridat l'atenció, el que més els haja agradat o desagradat. Després se n'exposarà a l'aula un breu resum, a més d'una breu argumentació raonada de la selecció.

2. Després d'una llarga discussió amb Oriol, Raquel resumeix de la següent manera els seus caràcters:

«Jo el veig a ell com molt materialista, i ell, a mi, massa ingènua. Potser tenim raó els dos; jo, per manca de maduresa, a vegades em passo; ell, perquè li ho han ensenyat així, veu la vida massa cínicament.» (Pàg. 62.)

Podem sol·licitar al grup una breu caracterització d'aquests personatges d'acord amb les seues concepcions de la vida, els estudis, el treball o el matrimoni. Posteriorment, es comentarà de manera raonada la postura de cada un dels protagonistes.

3. De vegades Raquel qualifica l'actitud d'Oriol cap a ella com a excessivament protectora o paternalista. En grup reduït pot analitzar-se la relació que mantenen els dos adolescents, valorant les afirmacions de Raquel i aportant les seues experiències personals. A partir de les nocions i idees aportades pot elaborar-se un decàleg de la parella perfecta. És un bon moment per a recuperar algunes qüestions relacionades amb la violència de gènere que tenen el seu origen en una concepció patriarcal de la parella. Per a aquest objectiu, es poden consultar les activitats proposades per a *L'infern de Marta*, en aquesta mateixa col·lecció.

4. Amb Oriol, Raquel gaudeix de la seua primera experiència sexual. No obstant això, aquesta no sempre respon a les expectatives depositades.

En els nostres dies podem accedir fàcilment a una gran quantitat d'informació sobre temes d'índole sexual, però no sempre és suficient i comprensible per a l'edat a què va destinada. Realitzeu de manera anònima una llista amb totes les preguntes que desitjaríeu veure respostes respecte a les primeres manifestacions sexuals, considerant temes com la masturbació, la pèrdua de la virginitat, expectatives, etc. Aquestes seran arreplegades i respostes pel professor, ajudat pel grup classe. També es pot proposar la consulta en Internet o en bibliografia específica, per a realitzar xicotetes fitxes que poden constituir un manual de sexualitat d'urgència per a la classe.

5. Es realitzarà per grups un mapa conceptual de cada un dels mètodes anticonceptius coneguts per a presentar-ho posteriorment a l'aula. En aquest s'inclouran ítems com a definició, tipus, efectivitat, ús... Aquests mapes poden condensar-se també en fitxes informatives i incloure's en el manual.

6. A través de Raquel, el llibre ofereix nombroses reflexions que poden ser utilitzades per a treballar en grup reduït. Podem confeccionar una sèrie de cartes amb una selecció de les més representatives i repartir-les entre els diferents grups. Aquests hauran de reflexionar sobre el seu significat i redactar un breu text en què expliquen la seua postura respecte d'això. Perquè servisquen com a mostra:

«No els donis facilitats. Ells són com els pares o els avis i com tots: les dones són per usar-les i, com més difícils, més importància tenen.» (Pàg. 45.)

«Les peles són la clau que obre totes les portes, especialment la dels pares!» (Pàg. 51.)

«M'he fet un tip de plorar, perquè he vist ben clar com estic de sola, que no puc comptar amb ells per a res. Perquè si els hagués demanat cèntims, què sé jo, per a un viatge, per a un vestit, per a una cosa així, d'acord. Però és que és per als meus estudis. Ens estimen molt, són els guardians del nostre futur. Però fes-t'ho sola.» (Pàg. 61.)

«Els altres, la família, són part del món exterior. Accidents, de vegades molestos. No són res. Les amigues, sí, són companyes, persones de confiança. Els estudis, també, perquè són un repte, un pla de futur. Però l'amor és molt més que tot això: és una cosa interna, incomunicable, profunda i certa. És l'única autèntica veritat.» (Pàg. 72.)

«Està claríssim que el sistema familiar no funciona. No conec ningú, però ningú, que estigui a gust amb els seus pares. Per a tots nosaltres, la casa és una presó, i els pares els carcellers. I tothom es mor de ganes de perdre'ls de vista. I, és clar, tots

dolents no poden ser-ho; per tant, és que hi ha alguna cosa que falla.» (Pàg. 85.)

«Ja veuràs com arribem a un acord i, si ens fem forts, els de televisió no podran fer-hi res!», ha dit el pare. És a dir, el robatori és bo mentre no t' enxampin». (Pàg. 90.)

«Jo crec que tenim un cervell que és una màquina potentíssima, i només en sabem fer servir una mínima part, però, tot i això, com és una màquina molt voraç, necessita aliment contínuament. Quan no l'hi donem, s'avorreix. I d'aquí l'alcohol i les drogues –per adormir el cervell i que no reclami tant–, els espectacles passius, com la televisió o el futbol –per distreure el cervell–, i tots els objectes que maten el temps. Per això se sobrevaloren els diners: són el mitjà de distreure o d'adormir la màquina del cervell» (Pàg. 91.)

«Ens han educat per dir que l'egoisme és negatiu, i, com tots continuem essent-ho, ens passem la vida sentint-nos culpables i dissimulant que no som egoistes”.» (Pàg. 115.)

«La família no la triem, els veïns no els triem, ni tan sols triem l'amor. L'única cosa que triem de debò són els amics, per això l'amistat és tan important”, i que jo no tinc per què tenir amistat amb el pare o amb la mare, però que “una mica de tolerància amb els altres redunda en benefici propi: els altres acaben sent tolerants amb tu. I, creu-me, la tolerància dels altres és una cosa boníssima”.» (Pàg. 115.)

7. Els dos germans presenten diferents actituds davant de la separació dels seus pares; Raquel opta per romandre amb sa mare, a pesar de les dificultats econòmiques que comportarà per a les dos, mentre que Josep Lluís es decanta per son pare, essencialment guiat per criteris econòmics.

Es pot proposar redactar un text breu des del punt de vista de Raquel o Josep Lluís on s'exposen els motius pels quals han pres la decisió i les expectatives que tenen per al futur.

8. El personatge d'Oriana pot resumir-se en la seua màxima «Viu la teva vida i deixa que els altres visquin la seva» (pàg. 114). Assumint la veu d'Oriana, es pot escriure una carta en què es definisca i justifique la coneguda màxima.

9. El llibre ofereix una galeria de personatges moguts per diferents interessos i amb punts de vista molt distints. Tot lector ha de poder gaudir de la possibilitat d'identificació o rebuig tant amb els personatges, com amb la temàtica o plantejaments fonamentals d'un text.

Podem treballar aquesta comprensió del text i generació d'una opinió crítica respecte als seus protagonistes a partir d'una dramatització en què un xicotet grup

d'alumnes representa els papers fonamentals de la història: Raquel, Oriol, Oriana, Josep Lluís, Silvana, Llompart, Dani Riera, mare de Montse, pare i mare de Raquel i Josep Lluís.

La peculiaritat radica que no han de dir el nom del personatge representat, la resta de l'aula ha d'endevinar-ho per la interpretació efectuada. Prèviament a la representació, els grups realitzaran un xicotet guió, tractant de respectar les propietats textuais així com el caràcter dels personatges.

Una vegada endevinats els papers, l'alumnat que no estiga interpretant haurà de preguntar a cada un dels personatges aquelles qüestions que més els hagen cridat l'atenció del seu comportament al llarg del text. Els actors hauran de respondre des de la motivació interna del personatge, defenent la causa de les seues accions o assumint-ne la importància. En aquesta mateixa línia es pot muntar un juí amb Raquel com a acusada i on l'alumnat exercirà diversos rols, identificant-se amb els personatges i defenent la seua postura davant d'un jutge i un jurat.

D'aquesta manera l'alumnat descobrirà les motivacions internes de cada personatge, valorant críticament la seua actuació, alhora que s'endinsarà en les intencions últimes de l'autor en escriure el text.

10. Raquel aconsegueix el seu primer treball, que haurà de compaginar amb els estudis. Segurament, alguns alumnes es veuran en la mateixa situació, per la qual cosa pot ser un bon moment per a comentar-ho. Podem preguntar si coneixen algú en la mateixa situació i la seua opinió respecte d'això. A partir dels comentaris del grup classe, cada alumne/a redactarà una breu composició on un jove o una jove tracta d'ajudar la seua família econòmicament amb una ocupació a temps parcial.
11. També pot utilitzar-se per a establir un debat sobre les distintes opcions laborals o les expectatives davant de la primera ocupació. Si s'organitza amb antelació pot convidar-se algun membre de l'equip d'orientació del centre.
12. El diari finalitza amb l'entrada de Raquel «en el món dels adults». Es plantejarà un debat sobre les principals característiques d'aquest nou món per a gran part de l'aula. S'hi intentarà proporcionar una visió objectiva sobre les diferències i semblances per a dissipar possibles temors i mites de l'alumnat.

QÜESTIONARI

1. Explica la relació del títol amb l'argument del llibre. Et pareix adequat? Quin títol hauries triat tu? Per què?
2. Des del teu punt de vista, qui són els protagonistes de la història? I els secundaris? Per què? Descriu-los breument.
3. Amb quin personatge t'has sentit més identificat? I amb quin personatge t'has sentit menys identificat? Indica'n les característiques i explica el motiu de la teua identificació.
4. Com està narrada la història? Per què creus que l'autora ha optat per aquest tipus de narrador? Què pot aportar al llibre?
5. Quins són els principals temes del llibre? I els secundaris? Raona la resposta amb exemples del text.
6. Què t'ha paregut el final de la història? L'hauries acabada d'una altra forma? Proposa la teua pròpia resolució del conflicte.
7. T'ha agradat el llibre? Per què? Imagina que has de donar-li la teua opinió a un amic que dubte entre llegir-se'l o no; explica-li raonadament què és el que més t'ha cridat l'atenció i el que més t'ha desagradat. Finalment, has de decidir entre recomanar-li'l o no, argumentant les raons d'aquesta decisió.

Propostes didàctiques referides al llibre
Raquel (ISBN: 978-84-7660-187-7)

© Edicions Bromera, SL
Apartat de correus 147 - 46600 Alzira
www.bromera.com

© Xavier Mínguez, 2009

Raquel és una jove de 17 anys, intel·ligent, sensible i amb un alt esperit crític, però que té dos problemes: no estima la seva família i no s'agrada ella mateixa. La seva millor amiga mor tràgicament, i sobre Raquel pesa una soledat que intenta superar per mitjà de l'amor. Les trames del germà, la doble vida del pare, la feblesa de la mare i el materialisme del seu company, Oriol, la porten a interrogants de difícil resposta.

Isabel-Clara Simó (Alcoi, 1943) és una de les escriptores de més èxit de la nostra literatura. Entre la seva extensa producció destaquen novel·les com *Júlia*, *La innocent*, *La salvatge*, *Dones*, *T'imagines la vida sense ell?* o *Joel*, un títol que podeu trobar en aquesta mateixa col·lecció.

ESPURNA
bromera / columna

www.bromera.com
edicions

bromera

